

opføres, og borgens størrelse og placering afspejler aktuelle magtforhold og grænser (Biermann, Oese). Det er gammel viden, at man godt kan erobre et land uden at indtage borgene, men man kan ikke regere det uden at besidde dem (Arstad, Selch Jensen, Etting). Der er forskel på, om borgens er fyrstens residens eller blot sæde for lokal administration eller garnison (Oese, Kock), og det er vigtigt at se på de enkelte belejringer og kampe for at forstå tidens teknik og strategi (Purton, Reisnert, Etting etc.). Det nye og spændende er, at man har fået øje for modborge eller belejringsborge og skanser i landskabet også i Danmark (Hjermind, Plith Lauritsen).

Imidlertid må det understreges, at det er vigtigt, at forholdet mellem historien – de skriftlige kilder, samfundets indretning osv. – og arkæologien er i balance, og her oplever man i nogle tilfælde et lidt distanceret forhold til de skriftlige kilder, der ikke bruges nok, ikke vurderes kritisk eller i for høj grad tages på ordet.

Dette forhold bør man overveje grundigt i redaktionen, ligesom man må tilstræbe bedre og mere ensartet sprog i alle artikler samt grundig sproglig og faglig korrektur i kommende udgivelser. I det pågældende bind kan man ikke altid se, om der har været oversætter eller sproglig konsulent på, og det er aldrig den samme. Da man ikke kan klandre de enkelte bidragydere for ikke at kunne skrive perfekt på et fremmedsprog, må man rette kritikken mod redaktionen. Man gør ikke forskningen nogen tjeneste ved at publicere på et dårligt, upræcist og undertiden næsten uforståeligt engelsk.

Rikke Agnete Olsen

| STEFAN BRINK & LISA COLLINSON (RED.): *New Approaches to Early Law in Scandinavia*, Brepols, Turnhout 2014, 206 s., € 70,00.

Den nordiske eller såkaldt gammelgermanske ret blev i slutningen af 1800- og begyndelsen af 1900-tallet især dyrket af tyske retshistorikere. På grundlag af dybtgående sproglige og juridiske kompetencer skabte de en omfattende forskningstradition, som var fagligt vidtfavnende, men stærkt præget af den tyske forsknings nationalistiske tendens. Af denne grund var emnet i årtierne efter 2. Verdenskrig noget nær tabu, i hvert fald i bredere forstand. Først i den seneste tid er interessen for dette område af retshistorien genopstået, og den foreliggende antologi, der er resultatet af en konference i Bergen, er et typisk udtryk for den nyeste strømning i forskningen, der ganske vist stadig ønsker at skelne mellem ældre og yngre lag i retskilderne, men som helt

har opgivet at søge efter den germanske urtekst for i stedet at koncentrere sig om de lokale traditioner og udviklingslinjer.

Den foreliggende antologi rummer otte bidrag af meget forskellig karakter. Begyndelsen udgøres af Per Andersens „The truth must always be stronger: The introduction and development of *Næfnd* in the Danish Provincial Laws“ (s. 7-36). Det i titlen anførte *Næfnd* er en gruppe edsvorne, som efter det fjerde Laterankoncils (1215) forbud mod jernbyrd blev indført i Danmark som en erstatning for den hidtidige procedure. Begrebet selv forekommer første gang i kong Valdemars lovgivning i 1216. Andersen beskriver ikke kun udviklingen af dette begreb, respektive denne gruppe herredsbeboere, som fra omkring 1170 lader sig påvise i den skånske kirkeret, men følger også retens videre udvikling i de enkelte dele af provinsen efter 1215. I den forbindelse lykkes det ham at give en grundlæggende og overskuelig analytisk fremstilling af den danske udvikling. På den anden side gør hans bidrag det også klart, at forbindelsen mellem dansk og tysk forskning reelt er brudt. Annette Hoff har f.eks. allerede behandlet samme emne i 2006 i sin bog *Recht und Landschaft: Der Beitrag der Landschaftsrechte zum Verständnis der Landwirtschafts- und Landschaftsentwicklung in Dänemark ca. 900-1250*, s. 365f., og næfnd-institutionen er også behandlet i Dieter Strauchs omfattende oversigt: *Mittelalterliches nordisches Recht bis 1500: Eine Quellenkunde* (2011). Et tættere samarbejde mellem tysk og dansk retshistorie ville sikkert kunne bidrage med nyttige impulser for alle parter.

Stefan Brink vender derefter blikket mod Norden og ser i „The *Hälsinge Law* between South and West, king and church, and local customs“ (s. 37-56) nærmere på Hälsingelagens oprindelse og betydning. Hälsingelagen blev i ca. 1320 kodificeret på foranledning af ærkebiskoppen af Uppsala og baserer sig delvis på Upplandslagen, hvilket har ført til, at den indtil nu ikke har nydt meget bevågenhed i forskningen. Brink retter først og fremmest opmærksomheden mod de dele, der adskiller sig fra Upplandslagen. Det tillader ham ikke kun at påvise ældre rødder og lokale sædvaner, men også at argumentere overbevisende for, at tilpasningen af Upplandslagen til de lokale retstraditioner havde til formål at få indførelsen af en almindelig ret i Nordsverige til at glide lettere ned blandt de lokale indbyggere.

Jan Ragnar Hagland lover i „Town Law versus County Law: On the *Kristindómsbalkr* (Church Law) of Nidaróss Bjarkeyjarrétr and *Frostuþingslög*“ (s. 57-66) en undersøgelse af *Kristindómsbálkr* i birkeretten fra Nidaros (Trondheim). Med det formål analyserer han nogle fragmenter af den overleverede lov, men selv om forfatteren gennem sit detailstudie trænger dybt ned i materialet og præsenterer et par meget interessante eksempler, sidder man alligevel tilbage med

tvivl om den forskningsmæssige relevans, for der bliver ikke draget nogen videre konklusioner.

Torstein Jørgensens „Civil and clerical homicide in Late Medieval Norway“ (s. 67-87) er derimod meget klarere og kaster sig over det interessante spørgsmål, hvilke konsekvenser voldsforbrydelser begået af gejstlige havde. For at nærme sig et svar på dette spørgsmål kaster forfatteren et blik på det pavelige pönitentiariats brevbøger i Vatikanarkivet, hvor han finder 34 sager, der afspejler forskellige måder, hvorpå man omgikkes med og løste problemet. Jørgensens artikel er et moderne og illustrativt bidrag, der meget tydeligt viser Vatikanarkivets potentiale for Nordens historie.

Thomas Lindkvists korte artikel „The land, men, and law of Västergötland“ (s. 88-99) fører os fra Rom tilbage til Västergötland med en analyse af særhederne i den lokale lovgivning. I forlængelse af dette bidrag afdækker Anne Irene Riisøy i „Outlawry: From western Norway to England“ ved hjælp af en dybdeborende sproghistorisk analyse, hvordan ordet *útlaga* blev optaget i gammelengelsk. Ordet *útlaga* betegner et medlems udelukkelse fra det juridiske fællesskab, og Riisøy kan gennem sammenligning med andre lignende begreber som skovgænger/skovgangsmand (*skóggangr*) og det danske fredløs (*fridlauss*) vise, at det gammelengelske ord må have sine rødder i Vestnorge. Indtil dette punkt er argumentationen eksemplarisk, men den følgende konklusion, at begrebet er vandret fra de skandinaviske tæt befolkede områder i England til det lokale engelske lovsprog, er desværre svagt begrundet, da forfatteren nøjes med at konstatere det uden nærmere bevisførelse.

Antologiens to sidste bidrag handler om den generelle retshistorie i Skandinavien. Jørn Øyrehagen Sunde skildrer i sin meget dybdeborende og omfangsrige artikel „Daughters of God and counsellors of the judges of men: Changes in the legal culture of the Norwegian realm in the High Middle Ages“ (s. 131-183) retsudviklingen i Norge fra kodificeringen af den gamle ret (identificering af den bestående retstilstand) før 1260 til begyndelsen på den egentlige kongelige lovgivning og videre frem. Fremstillingen giver et fremragende, skematisk overblik over denne udvikling, der også er overskueligt afbildet på et diagram på s. 179. Her har forfatteren leveret et virkelig grundlæggende arbejde, hvis resultater rækker langt ud over det norske retsområde.

Til slut analyserer Helle Vogt udviklingen af den danske strafferet i forhold til drab og mord: „Danish penal law in the Middle Ages: Cases of Homicide and Wounding“ (s. 185-200). Med udgangspunkt i Erik Ottesen Rosenkrantz' optegnelse fra 1476, „Gør ej manddrab uden om loven med råd eller gerning“, behandler forfatteren den indtil slut-

ningen af middelalderen dominerende tanke om mandebod i den danske retpleje.

Hvis man lader de otte bidrag passere revue, når man til et blandet resultat. De fleste bidrag befinder sig i almindelighed på et højt fagligt niveau, og flere leverer pionerarbejde på deres felt. De enkelte bidrags forskellige omfang vidner dog også om forskellige synsvinkler, og man står tilbage med en følelse af faglig fragmentering. Den her præsenterede forskning er langt fra den gamle tyske forsknings enhedskarakter. Det er på den ene side en god ting, fordi man på den måde undgår (nationalistiske) præmisser, men på den anden side mangler der også en vis indre sammenhæng mellem de enkelte forskningsbidrag, for slet ikke at tale om en syntese. På flere områder er der snarere tale om etapesejre, og man må se, hvor lang tid det vil tage forskningen at vove et generelt overblik på dette vigtige område.

Carsten Jahnke

| JOHN BERGSAGEL, DAVID HILEY & THOMAS RIIS (RED.): *Of Chronicles and Kings. National Saints and the Emergence of Nation States in the High Middle Ages* (Danish Humanist Texts and Studies, 52), Museum Tusulanum Press / The Royal Library, København 2015, 335 s., 398 kr.

Det vil måske forekomme småligt, men det må dog være en rimelig forbrugervejledning at indlede denne anmeldelse med at gøre opmærksom på, at indholdet af denne antologi har meget lidt at gøre med det, som titel og undertitel stiller i udsigt. Kun en enkelt artikel, Eric Christiansens indledende essay „The Difficulty of Composing Patriotic History in the Twelfth Century: An Essay on Essays“ (s. 11-21), fokuserer primært på krøniker, og det er også det eneste bidrag, som eksplicit beskæftiger sig med det patriotiske (ikke nationale!) aspekt af det tidlige 1100-tals historieskrivning. Endda er pointen, at periodens intellektuelles orientering mod den universelle frelseshistorie gjorde det umuligt at give det patriotiske (endsige det nationale) en strukturerende rolle i fremstillingerne. Konger er heller ikke specielt fremtrædende i antologien, idet de hovedsagelig bliver behandlet i det omfang, de som helgener blev genstand for liturgisk kult. Da redaktørerne ikke har forsynet antologien med hverken indledning eller konkluderende betragtninger, forbliver denne inkongruens mellem titel og indhold uden forklaring.

Faktisk udspringer antologien af et symposium, som fandt sted på Det Kongelige Bibliotek i København i oktober 2012 i forlængelse af bibliotekets udgivelse i facsimile af det håndskrift i Kiels Universi-